

BİLGE KAĞAN

İsacan Sultan: 1967 yılında Fergana vadisinin Riştan ilinde, Avazboy köyünde doğmuştur. Babası öğretmen ve il radyosu yayın müdürü, annesi ev hanımı olan çok çocuklu bir ailede yaşamıştır.

Köy ilkokulunu altın nişan (madalya) ile tamamlayıp, Taşkent Üniversitesi gazetecilik fakültesinde eğitim almıştır.

İlk öyküsü on iki yaşında il gazetesinde (1979), ilk kitabı – *Münacat* yirmi üç yaşında, Taşkent'teki Çolpan yayınevinde (1990) yayınlanmıştır.

Bügüne kadar yedi romanı, atmıştan fazla öyküsü yayınlanmıştır. Eserleri Türk, İngiliz, Alman, Rus ve Merkez Asya devletleri dillerine tercüme edilmiştir. Dört kitabı Türkiye'de; *İrem Bağı*, *Yufka Yürekli Anne*, *Ölümsüz Derbeder*, *Ebü-r-Reyhan Biruni*, bir kitabı: *The Wanderer Jew* ABD'de yayınlanmıştır.

Oğuzhan destanının prototipi sayılan Batır Tanrıkut – Mete Han hakkındaki romanı ve insanlığın ilk çağlarından bahseden *Adiler* eseri yayın arifesindedir. 'Balk' öyküsü 2011 yılında ABD *Lexicon* dergisinin, *Hazret-i Hızır'ın İzinden* eseri 2017 yılında İngiltere 'Open Eurasia' uluslararası ödülünü kazanmıştır. *Bilge Kağan* romanı 2022 yılında Türk Dünyası Edebiyat Ödülüne layık görülmüştür.

2014 yılında 'Özbekistan'a hizmet veren kültür adamı', 2021 yılında 'Özbekistan Millet Yazarı' ünvanı ile takdirlenmiştir.

Latife Aydoğan Solğun: 1990 yılında Ankara'nın Çankaya ilçesinde doğdu. İlk ve orta öğrenimini Yenimahalle'de tamamladı. 2008 yılında Kalaba Anadolu Lisesi'nden mezun olduktan sonra aynı yıl Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde lisans eğitimine başladı. 2014 yılında Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nde pedagojik formasyon eğitimini tamamladı. Aynı yıl Başkent İletişim Bilimleri Akademisinden mezun oldu. 2019 yılında Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimine başlayarak Özbek edebiyatının önemli romancılarından olan İsacan Sultan'ın *Bilge Kağan* romanı üzerine çalışmalar yaptı. Halihazırda Türkolojiyle ilgili çalışmalarına öykü, roman ve çeşitli türlerdeki çevirilerine devam etmektedir.

BİLGE KAĞAN

İsacan Sultan

Türkçesi: Latife Aydoğan Solğun

Türkiye Ulkar Holding Yönetim Kurulu Başkanı
Sayın Hasan Uğur Ulusoy'a;
Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı
Sayın Selçuk Tanrıverdi'ye;
Özbekistan Nobel Pharmsanoat şirketi Genel Müdürü
Sayın Kürşat Cenk Çetin'e teşekkür ile...
İsacan Sultan

SÖZ BAŞI

“Yeryüzünün tamamı bir insanoğlunun bir damla al kanına değmez”.

Bunu bana iki kağanlığın kağanı, İlateriş oğlu, Bilge Kağan söyledi.

Kağan'ın çakır gözlerinin ferî sönmüş, saçı seyrekleşmiş, Kardeşi Köl Tigin'in ölümünden sonra, büyük bir karamsarlığa düşüp kalmıştı.

“Kardeşim Köl Tigin öldü, kaygılara düştüm. Gören gözlerim görmez oldu, eren aklım ermez gibi oldu,” derdi.

“Kendi kendime düşüncelere daldım. Bir tek Tanrı sonsuz yaşarmış meğer. İnsanoğlu ölmek üzere yaratılmıştır.”

“Gözlerimden yaşlar, gönlümden çılgınlıklar geliyordu. Yine düşüncelere daldım, tarifsiz bir üzüntüdeydim.”

“İki Şat'ımın¹, erkek kardeşlerimin, oğlanlarımın, beylerimin, bodunumun, gözü kaşı eğri, yüzü gözü kötü olacak diye üzüldüğümünden endişeliydim ben ah...”

Sayısız savaşlara girmiş, başlıya baş eğdirmiş, dizliye diz çöktürmüş, boyun eğmeyen uluslara korku salmış ulu kağanın bu sözlerini dinlemek pek acı idi. Bir yıldırım gibi olan kardeşi Köl Tigin'in tek bir sözünü duymak, gülümseyen bakışlarını yeniden görmek için bütün varını vermeye hazırdı.

“Kardeşim Köl Tigin göğe uçtuktan sonra düşüncelerim değişti.” dedi. “Yurdumun, ulusumun sonu gelmek üzereydi. Dört bir tarafta gözü aç, içi kötü insanlar kutlu yer suyumuza, cesur oğlanlarımıza, güzel kızlarımıza göz dikip gezinmekteydiler. Er kişinin yüreği bu duruma nasıl dayansın? Bilge olduğum için, yanımda cesur yiğitlerim olduğu için işte böylece kazandım. Vatan kurdum, aç olanı doyurdum, garibanı zengin ettim. Ben başa geçtiğimde yerlerde sürünen ulusun göğsü kabarıp, başı göğe yükseldi. Ak kaplanını ağlattım, sarı kaplanını sızlattım. Elinde yay olanı gözünden vurdum. İnsanların yere akan kırmızı kanı kızıl ateş misali harlayarak yükseldi. Bunların hepsini arkada

bırakıp, kardeşim Köl Tigin uçup gitti ah...!”

Kağan, Tabgaçların taş ustası Can Sangun’a, Köl Tigin’in kahramanlıklarını taşa kazımasını buyurdu. Can Sangun, ikna kabiliyetine sahip, oyunbaz, tatlı dilli bir kişi idi. Yeri öperek, önce Bilge Kağan’ın yaptığı işleri taşa yazmanın doğru olacağını söyledi. Bilge Kağan, şöyle cevapladı: “Siz Köl Tigin’in kim olduğunu anlayamadınız. Eğer Köl Tigin olmasaydı, sizler yok olurdunuz.”

Böylelikle kardeşinin kahramanlıklarını taşa kazıttı. Ayrıca büyük bir kaplumbağa heykeli yaptırdı, bengu taşı da onun üzerine diktirdi. Köl Tigin yazıtına giden yolun iki tarafına yüze yakın balbal dikti, iki koç başını iki tarafa astırdı.

Kağanın öz kardeşine olan sevgisine baka baka, Bilge Kağan’ın yaptıklarını, ulusun başından geçenleri bizzat ben yazmalıyım dedim. Tabgaç bu ulusu elli yıl tutsak etti. Kürkünü, samurunu, küheylan atlarını, demirini sömürüp gitti, kutsal yer-suyu, bodunu üzerinde özgürce at koşturdu. Bilge Kağan dedi ki: “Üstümüze gelen onlar, kötü şeyler düşünüyorlar. Onlara karşı çıkmazsak, yeniden yerle bir olup yine kökümüz kuruyacak. Yoksa sevgili kardeşim Köl Tigin’den ayrı olarak, ben Tanrıkut Bilge Kağan, insan öldürmeye doymayan, kötü düşünceli bu kişiler üstümüze yürümeselerdi, ulusuma süngü kaldırtmazdım.”

Köl Tigin’den sonra her şey Bilge Kağan’ın üstüne kalmıştı. Tarkat buyruk beyler, Kağan’ın onca yıllık yoldaşları Üçin Külük Tirig, Uyuk Tarlak, Yagan Silig, Kür Şad, yiğit Tengrikut, İşbara Yamtar, Bulut... Hepsi sırayla uçup gitti. Her biri peşi sıra uçup gitti. “Kişi oğlu ölmek için yaratılmış. Elim, yurdum diyorsan, savaşta yiğitçe öl ki, adın yücelsin, ünün yayılsın!” Bu sözleri Bilge Kağan söyledi. Artık kadınlarına, oğullarına, kızlarına ve halkına bakmıyor, gün boyu düşüncelere d alıyor, babası İlteriş Kağan’ı, annesi İlbilge Hatun’u, hırçın kardeşi Köl Tigin’i özlüyordu. Bu arada doğuda Uygurlar güçlenmeye başlamıştı. Çin ve Tabgaçlar, yeniden bir oyun kurmak için hazırlanıyordu. Bilge gibi bir kağan tüm bunları bilmez miydi? Akli karışık olmasaydı, içindeki karamsarlığı atmış olsaydı, hepsinin küllerini göğe savurmaz mıydı?

O ulusun başına geçtiğinde ise Kögmen Dağı eteklerine kış erken gelmiş ve sanki çocuk doğurmuştu. Türkler, kar yıldırım ile yağdığına böyle derlerdi. Ulusun diğer kısmı, çevre köylerde zor günler geçiriyordu. Küçük Yiş’ta² sadece elli kişi beli bükülerek, gözleri yumularak yaşıyordu.

² Yiş – küçük vadi, ikamet yeri

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜÇÜK YIŞ

Kögmen Dağı eteğinde kış çocuk doğurmuş, kar yıldırım ile birlikte lapa lapa yağmıştı.

Yan yana kurulmuş iki otağın keçe perdesi açılmış ve önce bir er, sonra da bir diğeri kayanın üzerine çıkmıştı. İkisi de boğazlarının üstüne kadar saran kürklerini giymişlerdi. Birinin adı İşbara Yamtar idi. Yamtar diye gücü bedenine sığmayan alplara denilirdi. Orta boylu, boğazında âdem elması yeni çıkmış, daha küçük yaştaki yiğit ise Bulut idi.

– Ağam, nasılsın, iyi misin? dedi Bulut, yan yayladan çıkıp gelen İşbara'ya. Yemek için bir şeyin var mıdır?

– Yok, dedi İşbara, iniltiyle dönerek.

Yokuşun yanına çukur kazarak üzerini örtmedin mi? Bildir-cin için tuzak kurmamış mıydın?

Kurmuştum.

– Ona bir bakalım mı? Kar çok yağdı. Kuş sürüsü kuyuya indi. Ya oradan bir tane çıkarsa?

İşbara Yamtar düşüncelere daldı. Arkasına dönerek otağa başını sokup:

Ana, ben avlağa bir bakıp geleyim. Tuzağa bir av düşüyse alıp geleyim de pişirivereyim. Sonra Bulut'a bakarak:

“Yürü haydi!” dedi, geriye dönerek.

İkisi, karları aşa aşa yokuşa doğru gittiler.

Kögmen Dağı’ndan acı bir poyraz esiyordu. Kemikleri buz kestiren, kulak ve burnu çimdikleyen, parmak uçlarını, yüzleri dondurup kaskatı eden bu rüzgâr, karları uçuşturup sanki parlak kıvılcımlar oluşturmaktaydı.

“Sığır ve koyunları yiyip bitirdik.” dedi Bulut. “Azıklar bitti, et yok. Çocuklar açlıktan ölüyor...”

“Ben de aynı durumdayım, anam açtır.” dedi İşbara Yamtar, iç çekerek.

Sonra kaşlarını çatarak Bulut’a bakıp öfkeyle şöyle dedi:

– Bilge¹ Kağan dememiş miydi? O ne demişti? Kişi, oğlu ölmek için doğmuştur, demişti. Çakal gibi sinsice pusuya yatıp kalmayalım, yok olmayalım, demişti. Kim kulak verdi? Bodun² dağıldı, açlıktan öldü!

– Doğru söylüyorsun, dedi Bulut, İşbara’nın peşinden soluyarak gelirken. “Bunca acıyı çekeceğime savaşta ölsem daha iyiydi.”

Peki ya ne oldu sonunda? Yiğit oğlun kul oldu. Güzel kızın köle oldu. Düşman güldü, sevindi. Bak hele, yaylada hiç inek, koyun, at, geyik görmek mümkün mü?

Bunları söyledikten sonra birden ağlamaya başladı. Gözyaşları bıyık ve sakalına damlıyor ve donup kalıyordu.

“Endişelenme, ağlama!” dedi İşbara Yamtar, kendi gözyaşlarının bıyık ve sakalına düştüğünü fark etmeden. “Bir yolu bulunur ama sakın ağlama.”

Bir süre yürüdüktan sonra tuzakların olduğu yere varmışlardı. Yeşil çam ağaçlarının ortasındaki küçük boşluğa bakarken, Bulut’un gözleri aniden parlayıverdi.

“Hey İşbaraaa!” diye seslendi alçak bir sesle. “Tuzağa bir av düşmüş ya!”

İşbara kara bata çıka hemen koşup oraya gitti. Bir baktı ki ne görsün! Tuzağın içinde, çukurda bir geyik, gözleri açık halde

¹ Bilge – bilen kişi, arif, kağan, devleti yöneten kişi

² Bodun – ulus, halk

yatmaktaydı. Çukurda yer alan ucu sivri odunlardan biri tam kalbine batmıştı. Kanı akarak yüzü buz kesmişti.

– Tanrı'nın armağanı, dedi İşbara Yamtar. Karları savurup, karların üzerinde emekleyip yuvarlanarak, aşağıya tuzağın olduğu yere inip, geyiği ayağından yukarıya çekti ve Bulut'a uzatıp:

Tut haydi, sürükleyerek çekeceğiz!

Avı yukarı çektiler. Bulut'un yüzü gülüyordu. Bir yandan alnındaki teri siliyor, bir yandan gülüyordu. Güneş yeniden yükselmeye başlamıştı ve çevresinde bir sızıntı çemberi oluşmuştu. O anda beyaz tepeler arasında bir şey, karları uçuşturarak kaçır-vermişti.

– Tavşan! diye bağırdı, Bulut. “Tavşan oyuğa girdi!”

Hay aksi, yay almadık ki! diye haykırdı İşbara Yamtar. Sonra tavşana bakarak şöyle bağırdı: “Hey, ananın yavrusu!”

İnsan sesini duyan tavşan, kulaklarını sallayarak kuyruğunu kaldırıp pır diye kaçtı.

İkisi, geyiği sürüye sürüye eve dönerlerken, Bulut'un kara gözlerinde bir ateş belirdi:

– İşbara, dedi nefes nefese. Sen ulusunun büyük kahramanı-sın. Sen ne dersen; büyüklerimiz, ak sakallarımız ne derlerse baş eğeriz. Bilge Kağan gelsin, ulusu yüceltsin. Yoksa, bu durumda, hepimiz ölürüz.

Kağan sana gelmez, sen ona gideceksin! dedi İşbara. “İnsanoğlu yeryüzüne ölmek için gelir. Bugün ölmezsen, yarın tamamen yok olup çürüyüp ölürsün,” demişti.

Geyiği sürüyerek, gözleri sabit, derin derin soluyarak, dinlene dinlene gidiyorlardı. Kışlak da görünmeye başladı. Otağlardan belli belirsiz dumanlar yükseliyordu.

Bir süre sonra geçidin sol tarafında sarı cepkenli, atlı iki kişi görünürdü.

– Tabgaçlar mı? dedi İşbara, meraklanarak. “Böyle bir karda, soğukta, tilki misali, inlerinden çıkmazlardı. Onları dolaşmaya ne çıkarmıştı acaba?”

Bilmiyorum, dedi Bulut, şaşkınlıktan ağzı açık.

Tabgaçlar, karlı tepeleri aşıp yanlarına gelmişlerdi. Atın üze-

rinde eğreti oturmuşlardı. Küçük ve toparlak yüzleri kıpkırmızı, bıldırcın gibi semiz ve tok idiler.

– Yoksa İşbara Yamtar sen misin? dediler. “Türk ulusunun yürekli alpı av mı sürüklüyor? Ülkenizde bu işi yapabilecek yiğit kalmadı mı yoksa?”

– Ne diyorsun? diye sordu İşbara Yamtar, yüzünü buruşturarak.

– Mademki senin şöhretin bitmiş, iş sana kalmış, şu avını bana ver derim.

Bana bak Tabgaç oğlu, dedi İşbara Yamtar. Beni kızdırma. Belini kırar, atını akşam yemeğinde yerim.

Bunu dinleyen Tabgaç’ın yüzü ağardı. Bulut ise kahkaha ile gülererek:

– İşbara doğru söylüyor, dedi. “Yılan kendi eğriliğini bilmez, deveye boynun eğri dermiş. Yoluna git ve kan dökülmesin! Bizi oyalama! Köyde çoluk çocuk açlıktan ölüyor.”

– Senin çocuğun ölürse bana ne? dedi Tabgaç kendini toparlayarak.

– İşbara! Elinde pusatın yokmuş, yoksa sana yeri ısırtırdım, dedi sonra kendince böbürlendi.

Onun küçük yüzüne, ince bileklerine bakıp İşbara gülümsedi.

– Niçin sırtıyorsun? dedi Tabgaç, kendi üst başına bakarak. “Sizler, pusatlı³pusatsızla saldırmaz, dememiş miydiniz? Yoksa bu kez demeyelim mi?”

– Karga göz bulayım derken bacağından olurmuş, dedi İşbara. “Beni bırak, seni bu küçücük Bulut döverse belini kırar. Duruşuna bak, tavşan gibi bir sıçrayıp iki sekiyor musun? Çekil yolumdan, ulusum aç diyorum sana!”

– Ha, ha, ha! diye güldü Tabgaç. “Elli yıldan bu yana bizim kağanımızın boyunduruğundasın ama yine de burnun havada ha? Er geç hepiniz yok olacaksınız. Tepenize bir sis gibi çökecek ve senin boğazından sancak geçirerek kanını akıtacağım.”

– Bizim kanımızı akıtmak sana mı kaldı? dedi Bulut gevşek-

³ Pusatlı – silahlı

çe gülerek. Ak sakallarımız sana Tabgaç'a ilişmeyin dediği için sakın durduğumu bilerek zıplıyorsun, çumurtka⁴!

– Haydi, haydi! “Nasılsa açlıktan ölecekler, ne yapacaksın tartışıp?” dedi yanındaki şişko. Buna gülerek, atlarını sürüp gittiler.

– Topraklarımızda dolaşsınlar, biz de bunlara izin verelim! dedi İşbara mırıldanarak onların arkasından bakarken.

Kötülük bizde, dedi Bulut. “Bu hiç görülmemiş bir iş. Hem baş köşeye çıkıp aşını yiyeceksin hem de böyle üstten gülmeye devam edeceksin, buna ne dersin?”

İşbara ve Bulut kaşlarını çatarak, yollarına devam ettiler.

* * *

Ülkedeki herkes, bu ikisinin geyik avladığını duymuştu. Otağa dönen İşbara, avın etini bölüştürmeleri için kadınlara teslim ettikten sonra bir süre karda dolaştı, sonra arkasından ayrılmayan Bulut'a şunları söyledi:

Bodun kazanları getirsin. Altına ateşi yakılsın, içine tereyağı katılsın! dedi.

Söylediği gibi oldu. Kazanlar asıldı, çakmaktaşları ile ateşler yakıldı, kar suyu eritildi ve tulumlara sarılmış tereyağları ile etler kazanlara atıldı. Geriye kalan parçalardan çorba yapıldı, kemikler pişirildi. Çadırlardan dışarı çıkamayanlar için yemekler tabaklara koyulup içeri götürüldü. Halkın çoğu yemeğini kayaların üzerinde, kazanın etrafında yemiş; ulusun karnı iyice doymuştu. Çocuklar kar üstünde oyunlar oynuyor, kadınlar da çadıra giriyorlardı. Bazı yiğitler İşbara ve Bulut ile birlikte dışarıda, oyundan kendilerini kaybeden çocukları izliyordu.

– Bu mudur yiğitlik? dedi İşbara. “Hey siz! İlderiş Kağanın oğlu Bilge Kağan'ın sözleri kulağınıza gelmedi mi?”

– Geldi az biraz!

– O zaman kadınınızı, çocuğunuzu bir tarafa bırakarak, Bilge Kağanı dinleseniz olmaz mı? “Haydi, gidelim, o ne diyorsa yapalım. Kışın çalışalım da ölüp gitmeyelim.”

⁴ Çumurtka – çekirge

– Kaygılıyız, dedi, yağız tenli, kaşının üstünde derin yarası mevcut olan Tufan adlı yiğit. “Çevredeki boylara haber salalım. Bilge'nin yanına elçi gönderelim. Haydi, bakalım, ne diyecek?”

Pek çok işkence görmüş bu halkın erkekleri ateşin yanında toplaşıp birbirinin peşinden söze girerek “Tamam, öyle olsun. Ölürsek ölelim, ancak yerle bir olmayalım,” diyorlardı.

İşbara onların yanından ayrılıp, demirli ocak çevresinde iş yapmakta olan kadınlara doğru yürüdü. Koynuna kemik sokmuştu. Kadınların arasında odun parçalayan, iri gövdeli, ay yüzlü bir kıza gözleri düştü. Yüzü kızarıp:

– Künsulu, diye çağırırdı, oraya varır varmaz.

Gönlünden, koynuna soktuğu eti kıza vermek geçmişti, ancak kadınların arasında bunu yapmak olmazdı. Bundan dolayı Künsulu'yu biraz uzağa çağırmaya çalıştı.

Kız, İşbara'ya şöyle bir göz süzerek baktı. Kadınlar gülüşmeye başlamıştı.

– Yiğit böyle olmaz dediler. Koynuna sıcak yemek sokup geldin, şimdi de güzel kıızı mı çağırırsın?

– Gidin be, ne diyorsunuz? diye söylendi İşbara. “Av avlayan benim, sürükleyerek getiren benim, bir parça et versem ne olurmuş?”

– Ver, ver diyerek güldü kadınlar. “Bu kız, yine de sana varmayacaktır. Şu haline bak, ayı gibisin.”

– Ayı gibi olmam suç mudur? Onu korurum belki?

Koruyacaksın ha! Zavallı kız, senin şu koca karnını nasıl doyursun?

İşbara onlarla baş edemeyeceğini anlayınca, kemiği kızın yanındaki odunların üstüne “Al bakalım, pişirir yersin.” diyerek fırlattı. O anda, uzakta yatan iki çoban köpeği, yerlerinden kalktılar. İşbara, onlara “Sessiz yatın!” diyerek mırıldandı ve yeniden erkeklerin yanına geri döndü.

Geyik eti ile otağa bir dirlik gelmişti. “Artık ulus bir iki gün tok gezer.” diye düşündü İşbara. “Toplu olarak avlağa çıksak iyi, üç dört günde bir av avlarsak, kışı geçirebiliriz belki. Ancak avlakta su yok, kışlamak için pek yarar bir yer değildir.”

O anda yanına Bulut geldi:

Sabah güneş doğduğunda, Ötüken Yıış'a gidelim, dedi Bulut. "Bir kulak verelim, Bilge ne dermiş?"

Peki ya av? diye sordu İşbara.

Yiğitçe Kögmen Dağı'nın üzerindeki bulutları gösterdi:

– Bulut akşama doğru gelir. Yine kar yağacak. Karda av olur mu?

Evet, doğru söylüyorsun, dedi İşbara. "Kar gelmeden avlan- saydık iyi olurdu. Avlakta bir ayı görmüştüm. Bir yerlerde uyku- ya yatmış olmalı, belki ortaya çıkacaktır. Uykusunda köpeklerle gidip bassak belki çokça yemeğimiz olacaktır."

Olmaz, bulutlar gelmekte. Yeni yağan kar av yapmak için uygun değil. Bodun doya doya geyik etinden yedi, kemiklerini sıyırdı, sonunda yine aç kaldı.

Birkaç gün geçtikten sonra, Aksakal Üçin Külük Tirig'in hazırlanmakta olduğunu söylediklerinde, İşbara kaşlarını çat- mış, düşünceye dalmış oturuyordu. Üçin Külük Tirig, ulusun aksakalı, güzden beri elini kolunu oynatamayan yatalak kalmış biriydi. İşbara, aksakalın yanından yüzü daha da buruşarak çıktı. Yanındaki Bulut'a bakmadan bir taşın üzerine oturup yine uzun uzun düşünceye daldı. Bulut onun konuşmasını beklediğini fark ederek mırıldandı:

– Aksakal atları kesin, diyor.

– Eyvah! Bulut başını ellerinin arkasına alıp kalakaldı. "Nasıl keseriz?"

– Ana-baba, oğul-kız mı gerek, yoksa at mı? diye sordu İşba- ra. "Bir bir keserek, sürüne sürüne bir şekilde kışı geçirmemiz gerek. Benim atım dokuz yaşında bir küheylan. Onu kesip etini dağıtalım mı?"

Başka yolunun olmadığını düşünüp başını salladı iç geçire- rek.

– Ama yok, hayır, ben kesemem, diye mırıldandı Bulut. "Atı mı? İşbara, yapma!"

Sen karışma! diye mırıldandı İşbara Yamtar. "Ulus sağ kalsın denildiğinde, değil atı, seni de keser yedirtirim."

İşbara bunu söyledi ve yalpalayan adımlarla sürüye doğru ilerlerdi.

Haydi, gelmiyor musun? dedi Bulut'a bakıp.

"Yok!" dedi Bulut. "Sen at kesersen ben bakmaya dayanmam."

İşbara kendi başına o yöne doğru gitti.

ELÇİLER

Sert kışın eline kendi yayını alıp çevresine buzdan oklarını attığı, karlardan kendisine yığınlar oluşturup ordusunu toplamaya başladığı zamanlardı. İki bölük atlı, Dokuz Oğuzların topraklarından çıkmıştı. Onlardan bir bölük, Yarış ovası'ndan geçip Şantung'a, Tabgaç yerine; diğeri ondan da uzağa, Kangju kağanına elçi için yola çıkmıştı. Şantung'a, Tabgaçlar yanına gidenlerin başı Tunra Sam, Kangju kağanına gidenlerin başı ise Kuna Sangun idi...

Tunra Sam, Dokuz Oğuz ulusunun yürekli beylerinden biriydi. Öyle usta biniciydi ki; atlarından birine biner, ikincisini yedeğe alır ve yanında koştururdu. Atlardan biri yorulduğunda, atının üstünden inmeden diğesine sekerek geçiverirdi. Yorulan atın yükü azaldığı için gücünü yavaş yavaş yeniden toplardı.

Tunra Sam, uzak yolculuklarda atının eyerine yem bağlamayı unutmazdı. Kuru darı ile beslenmiş at iyi koşardı. Yaş ot ve yonca yediklerinde ise karınları şiştiği için koşamazlar ve kalpleri çatlayıp ölür, derlerdi.

Dokuz Oğuz Kağanı, Ötüken Yiş'ta Köktürklerin sayısının az kaldığını, soğuk ve kıtlıktan ölmek üzere olduklarını, onların bu durumda yok edilmezlerse günü geldiğinde hem Tabgaçları ve On Okları yok edeceklerini düşünerek, sağdaki Tabgaçlara ve soldaki Kangjulara elçi göndermeyi uygun gördü. Dokuz Oğuzların ordusu güçlü, hepsi tok, hepsi pusatlı idi. Düşman nerede diye bekliyordular. Dokuz Oğuz, Kıtay, Kırgız ve Tabgaç birleş-